

ADATOK GYULAFI LESTÁR UTAZÁSAIHOZ

A XVI. század végi Erdély politikai életének érdekes alakja volt Gyulafi Lestár (1557—1607?), Báthori Kristóf és Zsigmond titkára s fáradhatatlan diplomatája. Bécsben tanult; s műveltségének fegyvertárát később sem hagyta elavulni: nemcsak antik auktorokat olvasott, hanem például a kortárs Jean Bodin-t is. Írónak sem jelentéktelen: latin versek, szónoklatok, levelek és egy föltételezett história mellett tudunk naplójáról, mely a múlt században elveszett vagy megsemmisült. Fönmaradtak viszont magyar nyelvű történelmi följegyzései, s manapság ez számít legfontosabb munkájának. A hitelesség, a forrásérték teszi azzá, meg a néhány részletben megmutatkozó elbeszélő kedv és tehetség. S főképp maga a szándék, a választott eljárás. Magyar nyelvű jegyzetek készítése a kor eseményeiről — rendszeresen, történetírói igénnyel — újdonságnak számított akkor, s ebben bizonyosan ő mutatott példát Szamosközynek is. (Egyébként Gyulafi másodlagos, közvetett irodalomtörténeti jelentősége — úgy tűnik — alaposabb vizsgálatot érdemelne. Az általa pártfogolt és ösztönzött írók közt ott találjuk Szamosközy mellett azt a Csáktornyai Mátyást, akinek újabban döntő szerepet tulajdonítanak a magyar historiás énekstílus korszerűsítésében.)

Az alábbi adatokat fiatal romániai kutató gyűjtötte — a teljesség igénye nélkül, más irányú vizsgálódások közben. Összeállítása pontosabbá teszi a Gyulafi Lestár életrajzára, történelmi munkájának hitelességére, s egyúttal a századforduló politikai eseményeire — különösen a lengyel kapcsolatokra — vonatkozó ismereteinket. Az utolsó Báthori-fejedelmek titkára igazi „utazó nagykövet” volt, sokat járt külföldön, hol díszes küldöttség élén, hol titkos megbízatásban. Járt a bécsi és a krakkói udvarnál, Varsóban és más lengyel városokban több ízben (de 1601-ben a Basta megbékélését szolgáló Szatmárra kocsizása szintén fölért egy külföldi úttal). Akkoriban bontakozó utazási irodalmunk szerves része az a följegyzéssorozat, amit e küldetéseiről készített, s aminek kiegészítését, ellenőrzését éppen olyanfajta források teszik lehetővé, mint a brassói és kolozsvári sáfárpolgárok szűkszavú, de pontos számadásai. — K. B.

I. Kolozsvári számadáskönyvek adatai

Az itt következő adatok forrása Kolozsvár város „ó levéltára” (Arhivele Statului Cluj, Socotelile oraşului Cluj)

1588

22. May. B[író] V[ram] P[aranchiolattjara] vettek el Gyulaffy Lestart Tordara 4 Loual Haydo Janosnak fizettem R. l. (IV. köt. VI. fasc. 104. old.)
13. Junii. Gyulaffj Lestarnak k[é] Postan Lengiel orzagbol Jeott volt B. Vram hagia-(sa)bol kwlttem kett Eytel oh bort neky d 12 (IV. köt. 1. fasc. 31. old.)
20. Junii. Gyulaffi Lestart k[é] Postan Lengielorzagbol Jeott volt vizy Cibete Peter Negy lowan Tordaig attam neky R. l. (IV. köt. I. fasc. 8. old.)

- 8 (9?) Julý. Haydo Janos witte Giulaff(i) Lestart Sombora onnag esmeg lonara 4 l(ouan) R 3 (IV. köt. III. fasc. 55. old.)
25. Julý. Haydo Janos vytte Gyulaffy Lestart Tordara 4 loual attam R. I. (IV. köt. III. fasc. 55. old.)
- [25 Jul.—8 Aug.] Haydo Janos vytte 4 louan Gyulaffy Mestert [!] Sombora attam R 1 d 50. onnag esmeg wýttek Somborol lonara att(am) R 1 d. 50. (IV. köt. III. fasc. 56. old.)

1590

3. Marcý vittek el Gywlafj Lestart Tordara 4 Lowal B. Vr. Par. fyzettem kantha Mihálnak R. 1. (IV. köt. XV. fasc. 3. old.)
18. Aprillis. Býro vra(m) Akaratiabol es vrunk Paranchiolatiabol gazdalkottam az Lengiel keouetnek, es volt mellette Gyulaffý Lestar veöttem

egy Soß hallat	pro d. 24.
pecz olayat es kapuztat	pro d. 5.
Zylwat veottem	pro d. 4.
kortuelt veottem	pro d. 4.
Esmeg olay kolt	pro d. 4.
fa olay kolt	pro d. 2.
fel ejtel Mezet veottem	pro d. 8.
II eytel Bort hozattam	pro d. 33.
Kenyeret hozattam	pro d. 24.
Georkyat	pro d. 6.
Borß Saffranj Geongyber kolt	d. 10.

(IV. köt. XX. fasc. 7. old.)

24. Aprilis. Eod(em) die vitte pap Janos Tordara Gyulaffy Lestart 4 louon fyzettem R. 1. (IV. köt. XXI. fasc. 81. old.)
28. May. Eodem die B. V. Par: kýulttem vrunk Zolgaýnak Gyulafj Lestarnak es Ratz Balintnak, es az Teob darabantoknak

kenýert	pro d. 14.
Sal pechienent	pro d. 6.
4 eytel Bort	pro d. 12.

(IV. köt. XX. fasc. 9. old.)

29. May. Býro vr. Akar: hogy Vrunk Zolgaýt, ket zekeren voltanak Gyulaffy Lestar és Racz Balint az hadnagy Niolczad magaval egyk zeker volt Schadady ferencze 5 loual fyzettem R. 2. d 50.
Az masýk zeker uolt Barassay georgye 3 loual fyzettem R 1 d 50 Desre. (IV. köt. XV, fasc. 7. old.)
7. July. Byro vram Akaratjából Gyulaj [!] Lestart harmad magaval Desre Nagj ferencznek fyzette(m) R 1 d 50. (IV. köt. XV. fasc. 9. old.)
29. Julý. Býro vram paranch: vettek el Gyulaffj Lestart Tordara 3 Loual Varga Benedeknek fyzettem d. 75. (IV. köt. XV. fasc. 10. old.)
3. Decemb. B. Vram Akaratiabol vitt Molnar Mýklos Az Gyulaffy Lestart 4 loual (a)tt(am) R. 1. (Hogj vrunk el ment es portekajokat vittek Zekererek Igy koue-kozyk) (IV. köt. XV. fasc. 25. old.)

1591

10. April. Zigýarto Daniel vitte három lowan Desre Gyulaffý Lestartt attam fl 1. d 50. (V. köt. X. fasc. 41. old.)

9. May. Eodem die Gywlaŕfŕ Lestarth Kadar Janos witte Gŕyalwban harom Lowan attam nekŕ d. 37 ½ (V. kŕt. X. fasc. 43. old.)
14. Mŕj. Musnay Balint witte Gywlaŕfŕ Lestarth Zilahra harom lowan attam nekŕ 5 Mŕylfeoldre fl. 1. d. 87 ½ (V. kŕt. X. fasc. 45. old.).

1592

8. die Sept. Eodem die Giulafi Lestart uizi Zent Mihalira Deesi Georgi 3 louan fl. 1. d. 12. (V. kŕt. XIV. fasc. 90. old.)
- 3tio octobr. Eodem die Erdeohegi Andrast Giulafi Lestar Zolgiaiat Tordaigh uitte polchi Janos 2 lowan d 50. (V. kŕt. XIV. fasc. 93. old.)
21. Decem. Giulafi Lestart uite kuchis peter 3 louan Tordaigh d. 75. (V. kŕt. XIV. fasc. 190. old.)

1594

13. Septemb. Gyulafi Lestart, iŕt meg az Lengyel Orszagi kŕuetssegbol, witte Thordaig Nagy Mattyas 4 loual fl. 1. (VI. kŕt. III. fasc. 4. old.)
- 7 die Nouembr. Eodem Gyulafi Lestartt hattott Magawal wŕzi Paksŕ Lukachi 6 Louan Zekere Zilahra R 3 d 50 (VI. kŕt. VIII. fasc. 207. old.)

1595

die 16 Aprilis Giulaffŕ Lestarnak kwldeottem Biro vram akarattiabol enni aŕyandekott

4 Eytel bortt, egi Eŕtel d 6 = d 24	
1 Sal pechieniet	pro d. 14
4 ½ font chiukat	pro d. 26

(VI. kŕt. XVI. fasc. 10. old.)

17. Aprilis Gyulafi Lestart negyed magaual witte 6 loual Thordara Boldi Gyŕrgy es terhes kucziat fl. 1. d. 50. (VI. kŕt. XVII a. fasc. 53. old.)
6. Mŕj. Gyulafi Lestar Bolgaiual, kuczia eleiben adatot Biro Wram (Balint W. hagyot Biro) 6 fŕues loath, Kadar Lŕrintzet es Seuffner Mattiasset, kŕlŕmb kŕlŕmb embereket, Thordaig fl. 1. 50 (VI. kŕt. XVII a. fasc. 59. old.)

1596

5. Jan. Eodem Lengiel Istwan vizi Tordaigh Giulaffŕ Lestar kochiat 4 lowon, fizettem fl. 1. (VI. kŕt. XXIX. fasc. 17. old.)

1601

- Die 2 May Bel Andras witte Giulafi Lestart 4 lowan Zekeren Sibon. (IX. kŕt. XVI. fasc. 71. old.)
- Die 16 May Biro vram Akarattiabol adtam Czienes Ianosnak hogŕ Zakmarra ment volt Giulafi Lestarral fl. 2. (IX. kŕt. XVI. fasc. 62. old.)

II. Brassŕi adatok

Forrŕsunk az alŕbbiakban a brassŕi *villicus* (Stadtverwalter) szŕmadŕsai lesznek, amelyekbŕl — a teljes anyagot rŕvidŕtve — minden esetben csak a Gyulafi Lestŕr ellŕtŕsŕra kŕltŕtt ŕsszes kiadŕst kŕzŕljŕk. Az adatok tŕbbsŕge tudomŕsunk szerint nem ismeretes, de pŕldŕul a legrŕgebbiek

(1585. szeptember 25-től) már megjelentek Nicolae Iorga könyvében, amely az 1517—1612 közti időszakkal, Petru Schiopul uralkodásával foglalkozik. (Vö. E. Hurmuzaki: Documente... XI. Bukarest 1900. p. 831., ahol azonban a „Lasler” keresztnév Lestár-nak olvasandó.) — Nem biztos, hogy az utolsó, 1606-ból való adatok ugyanarra a személyre vonatkoznak, mint a XVI. századiak. Ezt a további kutatásnak kell majd végleg eldönteni. (Jelenleg több alapvető új kiadvány is 1605-ben jelöli meg a történetíró-humanista Gyulafi Lestár halála idejét; pl. A magyar irodalom története, I. Bp. 1964. p. 429.)

1585—1586

Az első számadáskönyv mai lelőhelye: Archivele Statului Braşov, fond Primăria Braşov, Socoteli alodiale Braşov, V/15 (cota veche III. C. 16). [Szögletes zárójelben adjuk a kötet lapszámaint]

[217.] 1585. 25. 7-bris, Kam derr Zekell Balyndtt, Weress Gaspar sampt dem Julafy Lestar von wegen des Petter Waida vnd Sttanchiul Lugenfett seines gutts, hab innen derhalben auff befell Narungk geschickt: Schweinen bratten d. 9. Mer Hausen fisch d. 10. Mer brott semmel d. 10. Mer ein mal kores aus dem Vorratt. Mer essig d. 8. Mer 6 Echtell Wein d. 24. tut asp. 30½

Andere Emmes (Lebensmittel für)	asp. 46
Czum Dritten moll (Lebensmittel für)	asp. 25½
Czum Viertten moll (Lebensmittel für)	asp. 39
Czum 5-ten mall (Lebensmittel für)	asp. 42

[218.] 28. 7-bris

Czum 6-ten mall (Lebensmittel für)	asp. 40
Czum 7. moll (Lebensmittel für)	asp. 42

[231—232.] 7. 8-bris Ittem es kam der Zekell Balindt sampt dem Weresch Gaspar vnd dem Julafy Lestar, gab Innen auff befel Rindfl(eisch) d. 40. Mer brott semmel d. 13. tut asp. 26½
Auff den andren Tag Rindfl(eisch) d. 21. Mer brott, semell. kertthen d. 15. tut asp. 18

Ittem awff den dritten Tag (Lebensmittel)	asp. 19½
Ittem czum 4. Emmes (Lebensmittel)	asp. 17½
Ittem czum 5. Emmes (Lebensmittel)	asp. 21½
Ittem czum 6. Emmes (Lebensmittel)	asp. 10
Ittem czum 7. moll (Lebensmittel)	asp. 15½

[233.] 16. octobris Ittem lies den Czekell Antall vnd den Weresz Gaspar, Julafy Lestar mitt ettlig Trabantten, mitt 2 wägen kegen Czayden füren asp. 32

[237.] 20. 8-bris Es kam abermal der Zekell Balindt mitt dem Weres Caspar vnd Julafy Lestar, gab innen (Lebensmittel) asp. 26

Item czum Andren mol (Lebensmittel)	asp. 23
Item czum drittenmal (Lebensmittel)	asp. 34½

[239.] 28. octobris Ittem ich lies den Zekell Balindtt kegen Thorttlen füren mit 4 Ross asp. 16

Ittem lies den Julaffy Lestar, Weres Caspar vnd die Drabantten vnd die Gefangenen mit 2 Wegen ken Czaiden füren asp. 32

[262.] 30. IXmbris kam der Giulaffy Lestar sampt dem Zekely Balinth schickt ihnen auf befehl 5 mahlzeiten czusammen gerechnet (Lebensmittel) fl. 4

[277—278.] 12. Xbris. Ist kommen der Julafy Lestar im geben (Lebensmittel) asp. 18½

Item am Abend (Lebensmittel)	asp. 17½
Item am Montag czu Morgenn ein fuder holcz (und Lebensmittel)	asp. 33
Mehr zu Abend (Lebensmittel)	asp. 14

[288—290.] 17. Xmbris Schikten dem Giulaffy vnd Zekely Balinth (Lebensmittel) asp. 29

Czum abent (Lebensmittel)	asp. 22½
Merdem Zekely Balinth vnd dem Lestar geben (Lebensmittel)	asp. 17½
(Lebensmittel)	asp. 19
Mehr ihnen geben (Lebensmittel)	asp. 20
Mehr ihnen geschickt (Lebensmittel)	asp. 18
Mehr ihnen geben (Lebensmittel)	asp. 22
Item ihnen geben (Lebensmittel)	asp. 11

[315.] 18 December kam der Giulafi Lestar, vnd Zekel Balint gab in auf befehl (Lebensmittel) asp. 20

Auf den abend (Lebensmittel) asp. 31

19. Xmbris Ihnen widerum (Lebensmittel) asp. 26½

Czum abendtmahl ihnen geschickt (Lebensmittel) asp. 24

[316.] 20. Decemb. Ihnen abermahl geschickt (Lebensmittel) asp. 23½

Mehr czum abendtmahl ihnen (Lebensmittel) asp. 29½

XXI. Decembris. Disen tag ihnen abermahl geschickt (Lebensmittel) asp. 28

Auff den abend abermahl (Lebensmittel) asp. 22

Abermahl dem Zekel Balint vnd Giulaffi Lestar (Lebensmittel) asp. 24

[318—319.] [ohne Datum; 22. Dezember—2. Januar] Schickt abermahl dem Giulaffi Lestar vnd Zeckel Balint (Lebensmittel) asp. 29

Item ihnen geschick (Lebensmittel)	asp. 33½
Abermahl den 2 geschickt (Lebensmittel)	asp. 27

[323.] 5 Januar 1586 An S. Stephani tag [26. Dezember 1585] dem Giulaffi Lestar vnd Zeckel Balint geben (Lebensmittel) asp. 21

Disem Tag czu abend (Lebensmittel)	asp. 24½
Auff den andren Tag (Lebensmittel)	asp. 36
Disen tag czu abend (Lebensmittel)	asp. 26
Auf den 3-ten Tag (Lebensmittel)	asp. 26

[324.] 31 Xmbris [1585] schickt abermahl dem Zeckel Balint (Lebensmittel) asp. 17

Czum abendtmahl ihnen geschickt (Lebensmittel) asp. 21½

[364.] 23 Marty 1586 Auff befehl gab ich dem Julaffy Lestar ein brän haut fl. 1

[443.] 3 Augusti 1586 Item. Es kam Der Jyulafy Lestar, gab ihm auff befehl (Lebensmittel) asp. 27½

Item. Mehr ihm abermall geben (Lebensmittel) asp. 23½

[509.] 6 8bris 1586... Item. Es kam auch der Gjulafy Lestar, schickt ihm auff befehl zu 2 Mahl Rindtfl[eisch] d. 14., Mehr brodt, semel d. 9. asp. 11½

[510.] 8 Octobris 1586... Item. Schickt abermahl dem Gyulafy Lestar (Lebensmittel) asp. 8

1590

[Archivele Statului Braşov, fond Primăria Braşov, Registre de impozite III. D. a. 8. — p. 19.]

24. Januar 1590... Mehr. Ist der H. Cantzlers Diener vndt Giulafy Lestar kommen, Ihnen geben (Lebensmittel) asp. 35

[Arhivele Statului Braşov, fond Primăria Braşov, Socoteli alodiale Braşov, V/18
(cota veche III. C. 19). 597.]

1606 Den 16 Aprillis Dem Giulafj Leschtar gab ich in 14 tagen 28 Achtel Wein
zu d. 10 fl. 2 asp. 40

Gernot Nussbacher

DATE DESPRE CĂLĂTORIILE LUI EUSTACHIUS GYULAFI

Eustachius Gyulafi (1557—1607) a fost o personalitate interesantă în viața politică și culturală a Transilvaniei de la sfârșitul secolului al XVI-lea și la începutul secolului al XVII-lea, ca secretar al principilor Transilvaniei Cristofor Báthori (1576—1581) și, mai ales, a lui Sigismund Báthori (1581—1602), fiind folosit în multe misiuni diplomatice importante, printre care și în legătură cu Țările Române. Eustachius Gyulafi a fost și un scriitor umanist important, de la care au rămas versuri latinești, discursuri, scrisori și însemnări de jurnal pentru scrierea unei istorii a timpului său.

Ca o completare la datele asupra călătoriilor sale, cuprinse în însemnările sale, se publică extrase din socotelile orașelor Cluj (din anii 1588—1601) și Braşov (din anii 1585—1606), dintre care numai cele mai vechi, în legătură cu Petru Cercel, domnul Țării Românești, au fost deja publicate fragmentar de către Nicolae Iorga, în colecția Hurmuzaki, vol. XI, p. 831.